

UPPSALA
UNIVERSITET

YTTRANDE

2016-06-20 Dnr UFV 2016/460

Kulturdepartementet

Box 256
751 05 Uppsala

Besöksadress:
S:t Olofsgatan 10 B

Handläggare:
Fredrik Andersson
Utbildningsledare

Telefon:
018-471 18 91

fredrik.andersson@uadm.uu.se

www.samfak.uu.se

Betänkandet Låt fler forma framtiden! (SOU 2016:5)

1. Bakgrund

Uppsala universitet har beretts möjlighet att svara på 2014 års demokratiutrednings betänkande Låt fler forma framtiden! (SOU 2016:5).

Yttrandet koncentrerar sig på att kommentera några principiella frågor som lyfts i betänkandet, särskilt kring medborgardialoger och formerna för en ny maktutredning.

2. Synpunkter på betänkandet

Målkonflikter

Utredningen pekar på ett antal målkonflikter inom dagens svenska politiska system. Samtidigt förstärks vissa av dessa målkonflikter av somliga av de förslag som utredningen lägger. Bland annat framhåller utredningen, med rätta, det problematiska i att partiernas roll som en länk mellan medborgare och beslutsfattare stadigt försvagas; samtidigt som betänkandet innehåller förslag kring exempelvis förstärkt folkinitiativ och andra former för direkt medborgardeltagande i politiken som ytterligare försvagar partiernas ställning.

På samma sätt finns det en målkonflikt mellan målsättningen om en förbättrad social representativitet i det politiska beslutsfattandet å ena sidan, och förslag om exempelvis medborgarmotioner och - dialoger, som riskerar att ge ytterligare fördelar till redan röst- och resursstarka individer.

Uppsala universitet anser att dessa och liknande målkonflikter bör beaktas när propositioner ska läggas utifrån utredningens förslag.

Demokratin som experimentverkstad

Uppsala universitet vill framhålla det problematiska med att, som utredningen föreslår, testa reformer för det demokratiska beslutsfattandet bara i geografiskt begränsade delar av landet. Bland annat gäller det reformer kring sänkt rösträttsålder och direktval till geografiska nämnder, som enligt förslaget skulle genomföras i en försöksverksamhet.

Utredningen bortser dock i för hög grad från riskerna med att genomföra principiellt viktiga förändringar av de demokratiska spelreglerna som bara berör en delmängd av medborgarna. Detta får som nödvändig konsekvens att de demokratiska rättigheter som en individ åtnjuter kommer att variera slumpmässigt beroende på var personen råkar bo vid tillfället då försöket genomförs.

Uppsala universitet anser att detta förfarande är tveksamt, dels av principiella skäl om likabehandling och rättssäkerhet, dels för att det hotar att leda till en underminering av legitimiteten för de demokratiska institutionerna. Därför förordar universitetet att de av utredningens förslag som genomförs omfattar hela landet och avstyrker att förslagen testas i försöksverksamhet som bara omfattar delar av landet.

Medborgardialoger

Utredningen lägger en rad förslag avsedda att stärka medborgardialogen som politiskt instrument. Uppsala universitet välkomnar initiativen till att stärka medborgardialog som politiskt verktyg, men menar samtidigt att utredningens förslag är otillräckliga för att nå det avsedda syftet.

Det räcker inte att stärka det formella lagstödet för medborgardialogerna för att utredningens målsättningar ska kunna nås. Det behövs även att kompetensen bland politiker och tjänstemän för att genomföra dialogerna stärks så att dialogens roll i beslutsprocessen verkligen tas tillvara.

Det finns flertal empiriska studier som visar såväl på nyttan med medborgardialoger som hur man genom metodutveckling kan nå fruktbara resultat. Vi vill i detta sammanhang peka på ett par studier som Uppsala universitet varit delaktiga i. För det första

det utvecklingsarbete kring medborgardialoger som pågår, vars slutsatser skulle bidra till den fortsatta beredningen av Demokratiutredningens förslag. Bland annat sker sådant arbete inom ramen för Sveriges Kommuner och Landstings samarbete SWEDES D vid Uppsala universitet.¹ För det andra vill universitetet lyfta fram den medborgardialog kring tiggeri som genomförts under vintern 2015/16 med Julia Jennstål vid statsvetenskapliga institutionen som huvudansvarig forskare som ett exempel att dra vidare lärdomar av.²

Med anledning av detta menar Uppsala universitet att regeringen i den vidare beredningen av utredningens förslag bör beakta möjligheter att stödja process- och metodutveckling av medborgardialog, liksom stöd till kompetens- och organisationsutveckling på området i kommuner och landsting. Ett sådant arbete kan med fördel utformas i samarbete med lärosätena.

Formerna för en ny maktutredning

Uppsala universitet stödjer utredningens förslag om att tillsätta en ny maktutredning. Emellertid är det universitetets bedömning att en sådan inte bör genomföras i form av en statlig utredning. Utredningsformen möjliggör inte ett nog kompromisslöst studium av hur globalisering, europeisering, teknokrati och populism inbördes växelverkar. Förklaringen är att offentliga utredningar måste ha direktiv, som är politiskt framförhandlade.

Uppsala universitet föreslår därför att en maktutredning tillsätts där vetenskapssamhället får i uppdrag att studera demokratifrågorna. Det kan till exempel göras i form av att Vetenskapsrådet tilldelas medel till en forskningsplattform för

¹ För en redogörelse för detta arbete se till exempel: Hellquist Alexander & Westin Martin, *Medborgardialog om komplexa samhällsfrågor*, Stockholm, Sveriges Kommuner och Landsting, 2015.

(<http://webbutik.skl.se/bilder/artiklar/pdf/7585-306-2.pdf>)

² Arbetet med denna medborgardialog är ännu inte slutredovisat men en preliminär rapport finns sammanställd. Se Jennstål, Julia, Niemeyer, Simon & Fred, Lotti, *Medborgarnas förslag för att hantera tiggeriproblematiken*, Uppsala, Statsvetenskapliga institutionen, 2016

(http://www.statsvet.uu.se/digitalAssets/446/446442_3rapport--2810-maj-29.pdf)

forskningssamhället att söka medel från; alternativt att regeringen i den kommande forsknings- och innovationspropositionen avsätter medel och utser ansvariga lärosäten för ett nytt strategiskt forskningsområde kring maktfrågorna.

Samordning av demokratiutredningar

Regeringen har under det senaste året genomfört och remitterat ett flertal remisser som på ett eller annat sätt berört frågor kring demokratins och det politiska systemets funktionssätt. Förutom det betänkande som här behandlas så berörs liknande frågekomplex även i betänkandet (SOU 2016:13) från utredningen om ett stärkt civilsamhälle och betänkandet (SOU 2016:10) från utredningen om stärkt delaktighet i EU.

Enligt universitetets mening vore det bra om regeringens bearbetning av demokratifrågorna bättre kunde hållas samman. Ett mer samlat utredande från regeringens sida skulle medföra att även partier, organisationer och medier med mera pregnans tvingades ta ställning till vad de anser vara problemet, vilka olika ståndpunkter de hävdar och varpå de stöder sina respektive uppfattningar.

3. Beredning

Yttrandet har utarbetats av en expertgrupp bestående av professor emeritus Sverker Gustavsson, statsvetenskapliga institutionen, specialist Alexander Hellquist, SWEDESD samt utbildningsledare Fredrik Andersson (sekreterare).